

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ГНАТЮКА

РОЖАК Наталія Володимирівна

УДК 371.13(410.1)(410.5)

**ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ
АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В УНІВЕРСИТЕТАХ АНГЛІЇ І ШОТЛАНДІЇ**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата

Тернопіль – 2014

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано в Тернопільському національному педагогічному університеті імені Володимира Гнатюка, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник: доктор педагогічних наук, доцент
Микитенко Наталія Олександрівна,
Львівський національний університет імені Івана
Франка, професор кафедри іноземних мов
для природничих факультетів .

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
Шахов Володимир Іванович,
Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського,
професор кафедри психології;

кандидат педагогічних наук, доцент
Кучай Олександр Володимирович,
Черкаський національний університет
імені Богдана Хмельницького,
докторант кафедри
педагогіки вищої школи й освітнього менеджменту.

Захист відбудеться «23» грудня 2014 року, о 10.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 58.053.03 Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (зала засідань, вул. М. Кривоноса, 2, м. Тернопіль, 46027).

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (вул. М. Кривоноса, 2, м. Тернопіль, 46027).

Автореферат розіслано «21» листопада 2014 року.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Г. М. Мешко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження. У контексті європейської інтеграції відбувається зміна вектора розвитку вітчизняної системи освіти. Її модернізація в межах Болонського процесу передбачає постійне підвищення якості, оновлення змісту та форм організації, особистісну орієнтацію, запровадження інновацій, інтеграцію в європейській освітній простір.

Сучасна модель підготовки майбутнього вчителя рідної та іноземної мов розвивається як результат науково-практичного пошуку, у процесі якого вивчають, аналізують та впроваджують як вітчизняний, так і закордонний досвід. З огляду на те, що високорозвинені країни Великої Британії, зокрема Англія та Шотландія, мають понад столітні освітні традиції у сфері професійної підготовки майбутніх учителів англійської мови, систему підготовки фахівців саме у цих країнах обрано для вивчення, маючи на меті творчо використати зарубіжний досвід у практиці розбудови української системи професійної освіти. Водночас дуже важливо враховувати соціально-економічні умови та національно-культурні особливості нашої країни.

Відповідно до світових рейтингів, за версією «Times Higher Education», чільне місце в десятці найбільш рейтингових університетів посідають такі англійські університети: Oxford (Оксфордський університет) – 3-тє місце, Cambridge (Кембриджський університет) – 5-ге місце, ICL (Імперський коледж Лондона) – 9-те місце. За даними фахівців Організації з економічного співробітництва (OECD), вчителів англійської мови чи як рідної, чи як іноземної, що пройшли педагогічну підготовку в Англії та Шотландії, є більше можливостей працевлаштуватися та отримувати високий дохід порівняно з фахівцями, що навчались у ВНЗ інших країн.

Найбільш ґрунтовні дослідження особливостей розвитку педагогічної освіти у Великобританії, зокрема в Англії та Шотландії, здійснили Н. Авшенюк, В. Базуріна, О. Глузман, О. Джуринський, І. Задорожна, Ю.Кіщенко, О. Котенко, О. Кучай, О. Леонтєва, М. Лещенко, О. Пехота, Л. Пуховська, Н. Савчак, А. Сбруєва, С. Синенко, О. Ситник, М. Скоробогатова, О.Сухомлинська, І. Шахов, Н. Яцишин, та ін. Впровадження педагогічної теорії та практичних аспектів у процес підготовки майбутніх учителів-мовників відображено у філологічних, педагогічних, філософських, психологічних теоріях провідних науковців: Дж. Адамса, Г. Армстронга, Т. Арнолда, А. Арнольда, Х. Арчера, Ф. Бартлета, О. Бейна, Ф. Бекона, Дж. Беллєрса, Д. Бєста, Дж. Блендфорда, Г. Болінброка, Р. Гібсона, П. Еббса, Д. Едісона, Д. Гартлі, Е. Гіббона, У. Гросіна, Т. Еліота, Дж. Колєта, З. Купєра, Т. Лінакра та ін. Питаннями функціонування системи британської освіти займалися Г. Андрєєва, Т. Аткінсон, Р. Асадуллин, З. Беляєва, А. Большакова, Л. Волович, С. Гейфорд, Г. Жєлезовская, Г. Ібрагімов, О. Кузнєцова, С. Маклєр, С. Маклафлін, А. Мур, Г. Мухаметзянова, М. Нєйш, Д. Сабірова, Дж. Сайт, У. Тєйлор, Е. Уїлсон, М. Хоулл.

Результати аналізу джерел з проблеми дослідження доводять, що в наявних на сьогодні науково-педагогічних працях відсутнє комплексне ґрунтовне дослідження, яке б висвітлювало теоретико-

методологічні, організаційні та змістові аспекти професійної підготовки майбутніх учителів англійської мови в університетах Англії та Шотландії, хоча таке дослідження було б доцільним та актуальним.

Суперечності обраної проблеми дослідження полягають у:

- необхідності якісної професійної підготовки висококваліфікованих учителів англійської мови у вітчизняних ВНЗ, яка б за своїми організаційно-змістовими характеристиками відповідала рівню європейських і світових стандартів;

- недостатній ефективності моделей підготовки таких фахівців, і відсутністю необхідних організаційно-педагогічних і матеріально-технічних умов для забезпечення якісної підготовки майбутніх учителів англійської мови у вітчизняних університетах;

- існуванні багаторічного досвіду ефективної професійної підготовки майбутніх учителів англійської мови в університетах Англії та Шотландії і недостатньому його залученні в систему вітчизняної освіти.

Актуальність проблеми дослідження, недостатня обґрунтованість теоретико-методологічних засад та необхідність розробки шляхів її вирішення на рівні теорії та методики професійної освіти зумовили вибір теми дисертації «**Професійна підготовка майбутніх учителів англійської мови в університетах Англії і Шотландії**».

Зв'язок роботи з науковими програмами, темами. Дисертацію виконано відповідно до теми «Підготовка майбутнього вчителя до інноваційної діяльності в сучасній школі» (U111U0001321), включеної до тематичного плану науково-дослідних робіт Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Тему дисертації затверджено на засіданні вченої ради Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (протокол № 545 від 21.06.2012 р.) і погоджено у Раді з координації наукових досліджень у галузі педагогіки та психології в Україні (протокол № 5 від 29.05.2012 р.).

Об'єкт дослідження – професійна освіта майбутніх учителів англійської мови в університетах Англії і Шотландії.

Предмет дослідження – зміст, методи і форми підготовки майбутніх учителів англійської мови в університетах Англії і Шотландії.

Мета роботи – виявити змістові і процесуальні особливості професійної підготовки майбутніх учителів англійської мови в університетах Англії та Шотландії й обґрунтувати шляхи реалізації прогресивних ідей британського досвіду у вітчизняну систему вищої педагогічної освіти.

Відповідно до мети сформульовано такі **завдання** дослідження:

- проаналізувати теоретико-методологічні аспекти та виявити організаційно-змістові особливості професійної підготовки учителів англійської мови в університетах Англії та Шотландії;

- охарактеризувати структуру професійної компетентності учителя англійської мови та розробити критеріальну шкалу оцінки її сформованості на основі обґрунтування критеріїв і показників;

– з'ясувати особливості змісту, методів і форм професійної підготовки майбутніх учителів англійської мови в університетах Англії і Шотландії на основі вивчення англійського та шотландського досвіду й можливостей його застосування у вітчизняному контексті;

– визначити шляхи реалізації прогресивних ідей англійського та шотландського досвіду в умовах українських ВНЗ.

Методи дослідження. У процесі дослідження використано теоретичні методи: контент-аналіз психолого-педагогічної та навчально-методичної літератури для систематизації теоретичних розвідок і практичних досліджень, обґрунтування категорійно-понятійного апарату дослідження, систематизації теоретико-методологічних аспектів підготовки учителів англійської мови в університетах Англії та Шотландії; порівняльний аналіз організаційно-змістових особливостей підготовки вчителів англійської мови в університетах Англії, Шотландії та України задля визначення шляхів реалізації кращого британського досвіду підготовки майбутніх учителів англійської мови у вітчизняному контексті; емпіричні методи: статистичні (анкетування, опитування, бесіда, спостереження, тестування) для визначення критеріїв, показників і рівнів сформованості професійної компетентності майбутніх учителів англійської мови.

Джерельна база дослідження: положення дидактики вищої школи, порівняльної педагогіки (доцільність творчого застосування кращих здобутків світового досвіду в сучасній вітчизняній освітній практиці з урахуванням національних умов), часткової дидактики, праці вітчизняних й зарубіжних авторів з тематики дослідження (Н. М. Авшенюк, В. М. Базуріна, О. Глузман, О. Джуринський, І. П. Задорожна та ін.), офіційна документація основні документи: Білої Книги «Кращі школи», «Енциклопедія вищої освіти», Закон «Про реформування освіти», «Умови здобуття вищої освіти», «Базова підготовка вчителя: затвердження програм», та інші

Наукова новизна результатів дослідження. У роботі *вперше* :

-*виявлено* організаційно-змістові особливості професійної підготовки майбутніх учителів англійської мови в університетах Англії і Шотландії: ступеневий характер організації навчального процесу; домінування практичної складової у змісті освіти; практична спрямованість моделей організації практики студентів; високий рівень розвитку освіти за дистанційною формою навчання; відповідність навчально-методичного забезпечення концепціям ефективного викладання мов у вищій школі; пріоритетність особистісно-орієнтованого, компетентнісного, інтегрованого й диференційованого підходів до професійної підготовки майбутніх фахівців, що реалізується в організації навчання за індивідуальною навчальною траєкторією; орієнтація змістового компонента підготовки на формування і розвиток у студентів відповідних компетенцій – інваріантних компонентів професійної компетентності; значна кількість вибіркового курсів навчальних дисциплін; домінування самостійної роботи серед форм організації навчання; широке

застосування комп'ютеризованих засобів навчання: комп'ютерних навчальних програм, он-лайн навчально-методичних комплексів, тренажерів;

-з опорою на кращі ідеї узагальненого англійського та шотландського досвіду професійної підготовки майбутніх учителів англійської мови *сконструйовано модель професійної підготовки майбутніх учителів англійської мови*, яка відображає цільовий, концептуальний, організаційно-процесуальний, змістовий, оцінювально-результативний та корегувальний компоненти;

-обґрунтовано шляхи творчого використання прогресивних ідей англійського і шотландського досвіду професійної підготовки учителів англійської мови як іноземної в Україні з урахуванням вітчизняних традицій та соціально-економічних умов (широке застосування активних форм організації навчання – лекцій-дискусій, лекцій-прес-конференцій, чат-занять, веб-занять, он-лайн семінарів, міждисциплінарних семінарів; застосування методів активного навчання: кейс-методу, методу проєктів, презентацій, завчасного ознайомлення з навчальним матеріалом з подальшим його обговоренням під час проведення лекції; організація навчання студентів за індивідуальною навчальною траєкторією; акцентуація практичної складової професійної підготовки фахівців з орієнтацією на подальшу професійну діяльність; ефективна організація пасивної та активної практик студентів у межах моделі активної тристоронньої співпраці: «студент-практикант» – «супервізор-керівник від бази практики» – «викладач університету», серійна та блокова організація практики, передбачення великої кількості навчального часу для студентської практики; розвиток знань, формування умінь та навичок інклюзивної освіти в межах формування професійної компетентності згаданих фахівців).

Набули подальшого розвитку теоретичні питання про можливості професійної підготовки майбутніх учителів англійської мови за допомогою засобів дистанційного навчання.

Практичне значення дослідження становлять визначені шляхи творчого використання здобутків досвіду університетів Англії і Шотландії щодо професійної підготовки майбутніх учителів англійської мови як іноземної. За матеріалами наукового пошуку розроблено спецкурс «Особливості професійної підготовки майбутніх учителів англійської мови в університетах Англії і Шотландії». Матеріали дослідження можуть використовуватися вітчизняними ВНЗ у процесі професійної підготовки майбутніх учителів англійської мови.

Результати дослідження впроваджено в навчальний процес Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (довідка №920-33/03 від 01.07.2014), Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького (довідка №160/03-а від 17.04.2014), Львівського національного університету імені Івана Франка (довідка №2009-І від 16.05.2014), Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка (довідка №1403 від 03.07.2014).

Апробація результатів дослідження. Основні положення дослідження були представлені й обговорені на конференціях: «Актуальність проблем викладання іноземних мов для професійного спілкування» (Всеукраїнська науково-практична конференція, Дніпропетровськ, 2011 р.), «Актуальні проблеми сучасної філології» (VI Міжнародна науково-практична конференція, Київ, 2011 р.), «Іноземна мова як складова професійної підготовки» (6 Міжнародна наукова студентська конференція, Полтава, 2011 р.), «Актуальні проблеми германо-романської філології та освітній соціокультурний процес» (Міжнародна науково-практична конференція, Тернопіль, 2013 р.).

Публікації. Результати дослідження опубліковано у 12 наукових працях, 7 праць є статтями, опублікованими в провідних наукових фахових виданнях України, 1 – у закордонних наукових періодичних виданнях, 4 - у збірниках матеріалів міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференцій.

Структура та обсяг дисертації. Робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг дисертації 270 сторінок, із них 190 сторінок основного тексту. Список використаних джерел налічує 254 найменування (57 – англійські видання й документація університетів Англії і Шотландії). Робота містить 8 додатків на 40 сторінках, 25 рисунків та 21 таблицю.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертації, об'єкт, предмет, сформульовано мету, основні завдання, методи дослідження, визначено наукову новизну, практичне значення одержаних результатів, особистий внесок автора, подано відомості про апробацію, впровадження та публікацію результатів наукового пошуку, структуру дисертації.

У першому розділі дисертації *«Професійна підготовка учителів англійської мови в університетах Англії і Шотландії як педагогічна проблема»* проаналізовано теоретико-методологічні аспекти підготовки майбутніх учителів англійської мови в університетах Англії і Шотландії, становлення системи професійної підготовки майбутніх учителів англійської мови в університетах Англії і Шотландії і визначено проблеми професійної підготовки майбутніх учителів англійської мови в університетах Англії і Шотландії.

Становлення освіти у Великій Британії відбувалось відповідно до особливостей діяльності соціально-політичних інституцій держави та отримання англійською мовою статусу державної. Основи професійної підготовки учителів англійської мови змінювалися в контексті підвищення соціальних цінностей розвитку суспільства, поширення інтеграційних процесів, формування позитивного досвіду щодо синтезу класичного та інноваційного підходів до підготовки, зміни функцій підготовки.

Тенденції розвитку педагогічної освіти в Англії та Шотландії та еволюція професійної підготовки учителів англійської мови пов'язані з появою нових типів навчальних закладів та стандартизацією педагогічної освіти, що висвітлено в таких основних документах: Біла Книга

«Кращі школи», Закон «Про реформування освіти», «Умови здобуття вищої освіти», «Базова підготовка вчителя: затвердження програм» та ін.

Аналіз процесу професійної підготовки учителів англійської мови в Англії і Шотландії у II пол. XX ст. дав змогу виокремити такі пріоритетні напрями: зумовленість процесу підготовки фахівців потребами школи та суспільства загалом; постійне вдосконалення системи управління освітою; формування високоефективної моделі підготовки; співвідношення підготовки учителів в університетських та неуніверситетських закладах; залучення до процесу підготовки висококваліфікованих фахівців; зростання ролі професії учителя в суспільстві.

Методологічною основою професійної підготовки майбутніх учителів англійської мови в університетах Англії і Шотландії є особистісно-орієнтований, компетентнісний, інтегрований та диференційований підходи до професійної підготовки, що виявляється в організації навчання за індивідуальною навчальною траєкторією; орієнтації змістового компонента підготовки на формування і розвиток у студентів відповідних компетенцій – інваріантних компонентів професійної компетентності; значній кількості вибіркового курсів навчальних дисциплін; домінуванні самостійної роботи серед форм організації навчання; широкому застосуванню комп'ютеризованих засобів навчання: комп'ютерних навчальних програм, он-лайн навчально-методичних комплексів, тренажерів. Основу теоретичних положень підготовки вчителів англійської мови становлять: раціональне поєднання теоретичного та практичного компонентів підготовки з акцентом на практичний компонент; особливе значення практики майбутніх учителів (базової та серійної); формування особливих комунікативно-психологічних умінь майбутніх педагогів.

Підготовка вчителів англійської мови в Англії і Шотландії відбувається за циклами: профорієнтаційне навчання у старшій школі (2 роки); підготовка на педагогічних факультетах коледжів; підготовка у системі вищої освіти з отриманням ступеня бакалавра (Англія 3 роки, Шотландія 4 роки); отримання ступеня магістра (Англія 1 рік, Шотландія 1 рік); стажування за спеціальністю (Англія 1 рік, Шотландія 1 рік); науково-дослідницька діяльність, отримання ступеня доктора наук (Англія 3 роки, Шотландія 3 роки).

Альтернативні шляхи отримання статусу кваліфікованого вчителя QTS в Англії і Шотландії, окрім традиційної професійної підготовки, – це реалізація схеми контрактного навчання вчителів, ліцензійного навчання вчителів, спеціальної схеми навчання вчителів, які пройшли педагогічну підготовку в країнах, що не входять до Європейського співтовариства; навчання в шкільних центрах із початкової педагогічної підготовки вчителів.

Зміст методичної підготовки вчителів англійської мови як іноземної визначається специфікою роботи з учнями, для яких англійська мова не є рідною. Він передбачає аналіз таких питань: особливості сприйняття іноземної мови, рідна мова та іноземна мова, планування уроків, навчання аспектів мови, насамперед фонетичного та граматичного, використання технічних

засобів і навчальних матеріалів, тестування та контроль тощо. Основу узагальненої професіограми учителя англійської мови, що навчався у вищих навчальних закладах Англії і Шотландії початку XXI століття утворюють: загальнонародська культура, педагогічна культура, особистісний аспект, що містить також психолого-педагогічну, культурну та предметну підготовку. Предметна підготовка слугує основою особистісного аспекту підготовки майбутнього учителя і містить навчально-пізнавальну компетенцію, інформаційну компетенцію, соціально-трудова компетенцію, компетенцію особистісного самовдосконалення .

Серед характерних особливостей британської моделі освіти відзначаємо такі: гнучкість, яка полягає, передусім, у можливості поєднувати різні форми навчання (навчання з повним чи частковим навантаженням, дистанційне навчання), наставницький спосіб побудови системи педагогічної освіти, жорсткий контроль за якістю підготовки учителів за допомогою систематичних інспекцій, постійна професіоналізація програм для учителів, високі вимоги до якості змісту навчання, належна фінансова підтримка сфери освіти, велика концентрація інтелектуального потенціалу викладачів в університетах та ін.

У другому розділі дисертації *«Структура, зміст, форми, методи і засоби професійної підготовки майбутніх учителів англійської мови в університетах Англії і Шотландії»* виявлено організаційно-змістові особливості професійної підготовки майбутніх учителів англійської мови в університетах Англії і Шотландії, проаналізовано навчально-методичне забезпечення підготовки майбутніх учителів англійської мови в університетах Англії і Шотландії.

В Англії і Шотландії сформувалася певна структура закладів, які здійснюють підготовку педагогічних кадрів, а саме: 1) чотирирічні інститути і коледжі вищої освіти (Institutes and Colleges of Higher Education); 2) однорічні Інститути педагогіки при університетах (Institutes of Education of Universities), 3) дворічні факультети педагогіки при політехнічних інститутах (Polytechnic Departments of Education); 4) чотирирічні школи сценічного мистецтва (Central Schools of Speech and Drama) 5) дворічні технічні коледжі (Colleges of Education Technical). Більшість програм з підготовки докторів філософії, пропонованих університетами Англії і Шотландії, спрямовані на виконання дослідницьких проектів з обраної спеціальності під керівництвом наукового керівника (інколи двох).

Підготовка вчителів англійської мови у Великій Британії відбувається за двома напрямками – навчання мови як рідної і як іноземної. Методична підготовка майбутніх учителів побудована з урахуванням Національного навчального плану з англійської мови, інновацій у педагогіці і психології та спрямована на розвиток в учнів мовленнєвих умінь (аудіювання, говоріння, читання та письма).

У процесі підготовки вчителів англійської мови в Англії і Шотландії застосовуються традиційні і нетрадиційні форми навчання. Серед традиційних поширеними є лекційні, семінарські та індивідуальні консультації. Серед нетрадиційних форм організації навчання домінують лекції-дискусії, лекції-прес-конференції, міждисциплінарні семінари, лекції із

заздалегідь запланованими помилками, наставницькі заняття. Наставницькі заняття студента з викладачем-ученим мають вагоме значення на випускних курсах, коли студенти володіють великим запасом знань, на основі якого наставник індивідуально керує роботою студента. Серед нетрадиційних форм організації навчання домінують лекції-дискусії, лекції-прес-конференції, міждисциплінарні семінари, лекції із заздалегідь запланованими помилками.

Практична педагогічна підготовка фахівців – майбутніх учителів англійської мови є основним напрямом професійно-педагогічної освіти і здійснюється в активній та пасивній формах.

Значну увагу в програмах з підготовки майбутніх учителів англійської мови як рідної і як іноземної зосереджено на реалізації особистісно-орієнтованого та диференційованого підходів. Велике значення має консультаційна робота викладачів зі студентами, яка дає можливість диференціювати самостійну роботу. В університетах Англії і Шотландії консультаційне навантаження викладачів часто перевищує сумарне навантаження з лекцій та практичних занять.

Моделюючи навчально-методичний комплекс для підготовки вчителя іноземної мови, у Англії і Шотландії за основні беруть такі дидактико-методичні критерії: відповідність професійної підготовки запитам суспільства, віддзеркаленим у сучасній парадигмі шкільної освіти та парадигмі підготовки учителів англійської мови; дотримання основних методичних та психолого-педагогічних принципів організації навчального процесу; логічність, послідовність та ґрунтовність викладу навчального матеріалу; дотримання основних концепцій підготовки та технологій підготовки; достатнє інформаційне забезпечення комплексу; оптимальне співвідношення обсягів та якості навчального матеріалу; забезпечення розвивального середовища підготовки фахівців.

Університети Англії і Шотландії широко впроваджують дистанційну форму навчання, навчальний процес забезпечують комп'ютерними програмами та Інтернет-ресурсами.

Англійська модель організації практики майбутніх учителів англійської мови вирізняється наявністю ознайомлювальної практики, що починається з перших днів навчання студентів. І в університетах Англії, і в університетах Шотландії практика студентів організована як у формі т.зв. серійної практики – без відриву від процесу навчання тривалістю від 1 до 6 днів, так і блок-практики – у школі з відривом від процесу навчання, що дає можливість майбутнім учителям аналізувати шкільний навчально-виховний процес та брати активну участь у його організації.

Заслуговує на увагу активна тристороння міжособистісна взаємодія у системі «студент» – «супервізор-керівник бази практики» – «викладач університету», яка визначає коло відповідальних осіб та форми взаємодії між ними у будь-якій із вищеназваних моделей організації практики. Так, модель організації співпраці учасників студентської практики демонструє, що зі студентом тісно співпрацюють як керівник практики від університету, так і супервізор від бази практики. Між цими ключовими фігурами також відбувається тісна співпраця, що реалізується у формі постійних зустрічей та обговорень, спонукає активність студента і сприяє застосуванню його знань у практичній діяльності.

Практика майбутніх студентів-педагогів має такі різновиди: пасивна – вивчення роботи різних освітніх установ, загальне ознайомлення з навчальним процесом, методами проведення виховної роботи; допомога вчителям, проведення екскурсій на природу; активна – тісний зв'язок методики викладання дисциплін спеціалізації з навчальним планом школи, інтеграція знань різних шкільних дисциплін; безпосередня навчально-виховна робота. У процесі педагогічної практики відбувається поступове нагромадження знань протягом кожного етапу-фази (активна – пасивна), з поетапним ускладненням та розвитком компонентів професійної компетентності.

У третьому розділі дисертації *«Ефективність англійської і шотландської систем підготовки майбутніх учителів англійської мови як іноземної»* охарактеризовано структуру професійної компетентності учителя англійської мови та розроблено критеріальну систему оцінки її сформованості з обґрунтуванням критеріїв і показників. На основі вивчення кращих здобутків англійського та шотландського досвіду професійної підготовки майбутніх учителів англійської мови сконструйовано модель підготовки майбутніх учителів англійської мови як іноземної з урахуванням вітчизняних організаційно-педагогічних, матеріальних умов та національних традицій, визначено шляхи реалізації прогресивних ідей англійського та шотландського досвіду в умовах українських ВНЗ.

Модель підготовки майбутніх учителів англійської мови як іноземної з урахуванням англійського та шотландського досвіду містить компоненти: цільовий, концептуальний, організаційно-процесуальний, змістовий, оцінювально-результативний, корегувальний. Цільовий компонент моделі полягає у підготовці вчителя іноземної мови, здатного здійснювати педагогічну діяльність у навчальних закладах та школах. Концептуальний компонент розробленої моделі ґрунтується на особистісно-орієнтованому, інтегрованому, компетентнісному, диференційному підходах. Змістовий компонент підготовки зорієнтований на вивчення загальногуманітарних й соціально-економічних наук, загальних математичних і природничо-наукових дисциплін, загальнопрофесійних дисциплін, спеціальних дисциплін. Оцінювально-результативний компонент вміщує систему діагностик (анкетування, інтерв'ювання, бесіди, спостереження, тестування, звіти, презентації), рівні сформованості професійної компетентності (низький, недостатній, достатній, вищий від достатнього, високий) і критерії сформованості професійної компетентності (педагогічні знання, педагогічні здібності, знання чинного законодавства, комунікабельність, лінгвістичні знання, комунікативні вміння, уміння використовувати на практиці інноваційні засоби навчання). Корегувальний компонент охоплює систему діагностик, максимально розкриває її; прописуються можливі труднощі і типові помилки; вибираються відповідні форми контролю та оцінки навчальної діяльності студентів (рис. 1).

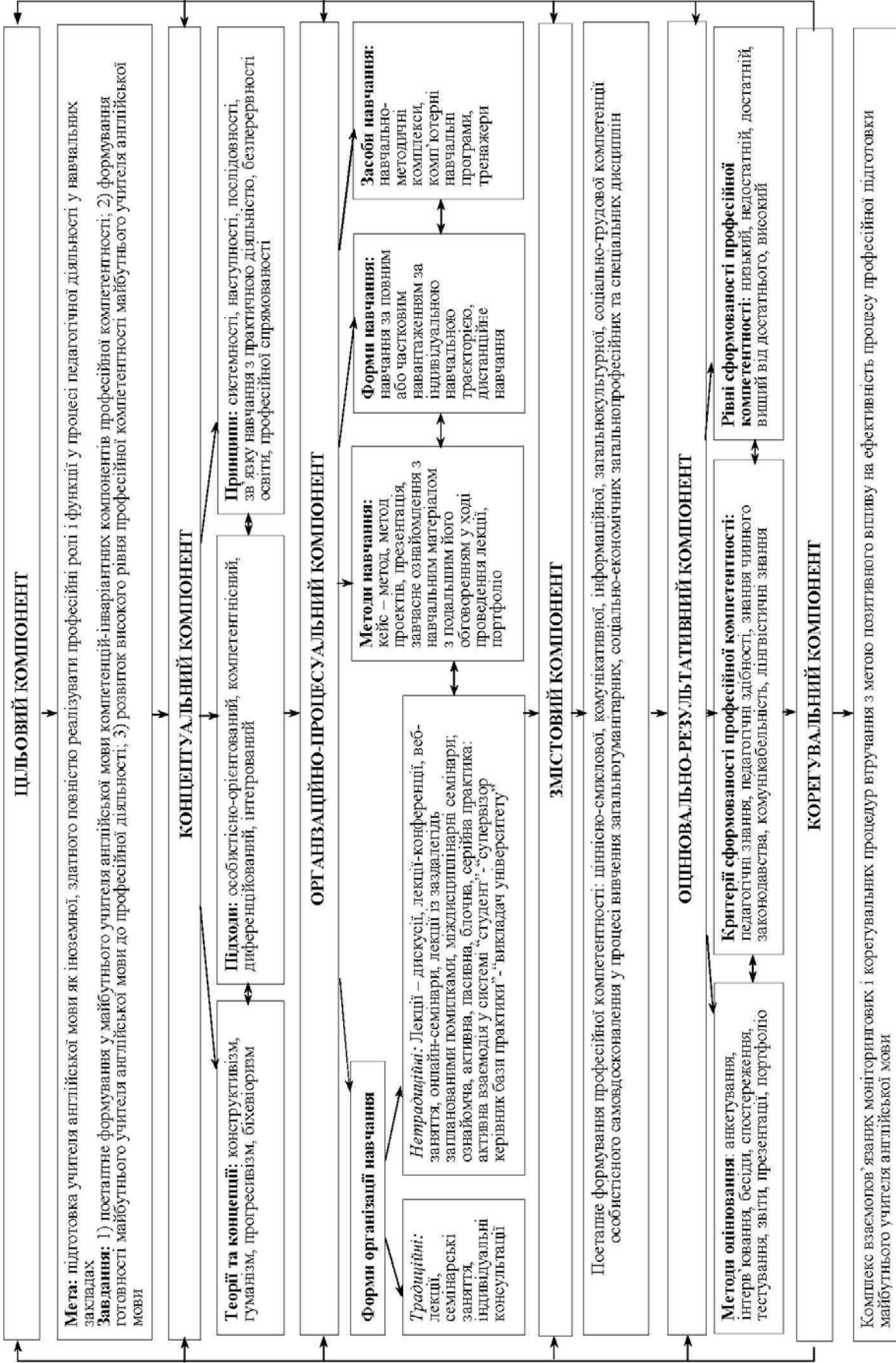

Рис. 1. Модель підготовки майбутніх учителів англійської мови як іноземної на основі узагальнення англійського та шотландського досвіду.

підготовки майбутніх учителів англійської мови пропонуємо розвивати й удосконалювати дистанційну форму навчання, враховуючи досвід Англії і Шотландії, а саме – за допомогою використання комп'ютерних тренажерів, чат-занять, веб-занять та он-лайн семінарів; створити широкі можливості для студентів навчатися за індивідуальною навчальною траєкторією; застосовувати інноваційні форми організації навчання й методи активного навчання. Варто звернути особливу увагу на змістові аспекти підготовки учителів англійської мови, традиційні для університетських шкіл та інститутів Англії і Шотландії: орієнтацію на практичну професійну діяльність, при цьому значна частина навчального часу має бути відведена практичній підготовці фахівців. У першій частині курсу навчання майбутніх учителів (I-VI семестри) доцільно застосовувати пасивну форму практики, натомість, у наступних семестрах (VII – XII) можна застосовувати активну форму практики, враховуючи досвід Великобританії. Організація практики майбутніх фахівців має бути зорієнтована на постійне керівництво практикою з боку педагога-наставника, а також постійний тристоронній взаємозв'язок студента-практиканта, викладача-наставника і керівника практики від навчального закладу. Необхідним є формування вмінь і навичок професійної діяльності в процесі запровадження інклюзивного навчання.

На основі вивчення англійського і шотландського досвіду підготовки було розроблено і впроваджено до циклу дисциплін за вибором студента у навчальному плані підготовки бакалаврів за спеціальністю «англійська філологія» спецкурс «Особливості професійної підготовки вчителів англійської мови в університетах Англії і Шотландії».

ВИСНОВКИ

1. Здійснено аналіз теоретико-методологічних аспектів підготовки учителів англійської мови в університетах Англії і Шотландії, що визначає актуальність теми. На основі вивчення стану дослідження проблеми доведено, що лише окремі її аспекти відображено в науковому доробку вітчизняних і зарубіжних учених, а саме: етапи становлення сучасної системи професійної підготовки майбутніх учителів англійської мови як рідної і як іноземної у Великобританії; методична складова професійної підготовки фахівців.

Професійна підготовка педагогів ґрунтується на широкому спектрі наукових підходів і методів. Результати дослідження дають підстави стверджувати, що наукова обґрунтованість визначає високий рівень ефективності професійної підготовки майбутніх учителів англійської мови в університетах Англії і Шотландії. Інтенсивним виявом ідей біхевіоризму, прогресивізму та психологічного гуманізму в професійній підготовці майбутніх учителів англійської мови в Англії і Шотландії є широкий розвиток дистанційного навчання, програмованого навчання, а також заснованого на його принципах комп'ютерного навчання і навчання «он-лайн». Конструктивізм, виконуючи функцію провідної сучасної освітньої теорії британських країн, на якій ґрунтується й

підготовка майбутніх учителів англійської мови як рідної і як іноземної, визначає низку підходів, зокрема компетентнісний, диференційований, особистісно-орієнтований, інтегрований.

Поєднане використання зазначених підходів дає можливість готувати фахівців, здатних реалізувати професійні функції одразу після завершення навчання у ВНЗ. Подальший аналіз ролі базових методик та їхнього застосування в педагогічній підготовці майбутніх учителів англійської мови виявив, що компонентами процесу формування фахівця є не лише професійно-лінгвістична підготовка, а й постійний професійний розвиток і саморозвиток. Реалізація дидактичних принципів системності, наступності та послідовності, зв'язок навчання з практичною діяльністю, реалізація принципів неперервності освіти та професійної спрямованості дає змогу сформувати креативного фахівця, здатного не лише відтворювати на практиці традиційні освітні технології й методики, а й впроваджувати інновації, генерувати власну освітню парадигму.

2. Виявлено організаційно-змістові особливості професійної підготовки вчителів англійської мови в університетах Англії і Шотландії. Встановлено, що метою професійної підготовки майбутніх учителів англійської мови як рідної і як іноземної в університетах Англії і Шотландії є формування кваліфікованого, компетентного, всебічно розвиненого, багатогранного, креативного фахівця, здатного гнучко адаптуватися до умов професійної діяльності.

Професійна підготовка майбутніх учителів англійської мови в університетах Англії і Шотландії відбувається за трицикловою системою: бакалаврат, магістратура й аспірантура. На рівні бакалаврату основна увага зосереджена на загальній соціально-гуманітарній підготовці і вивченні фахово-орієнтованих дисциплін. В усіх циклах велику цінність має практична підготовка студентів (їй відведено близько третини навчального часу). В університетах Англії і Шотландії домінують стаціонарна та дистанційна форми навчання. Графік навчальних занять формується з урахуванням індивідуальної навчальної програми підготовки студента. Дистанційне навчання потужно підкріплене системою пакетів навчально-методичних завдань, які скеровують студента в потрібне русло подальшої діяльності. Інтенсивно застосовують активні методи навчання. Такі методи забезпечують моделювання професійних ситуацій, формування вмій і навичок вирішення задач, розвивають креативне мислення. Увесь навчальний процес спрямований на формування відповідних компетенцій – суб-категорій професійної компетентності майбутніх фахівців. Комплексне дослідження організаційних аспектів професійної підготовки майбутніх учителів англійської мови в університетах Англії і Шотландії дає підстави стверджувати, що така підготовка характеризується системністю, гнучкістю, індивідуальним підходом, можливістю здобуття певного ступеня чи підвищення кваліфікації в системі ступеневої освіти.

Зміст курсів навчальних дисциплін відповідає принципам послідовності та наступності, а композиційно-структурний зміст програм курсів дисциплін виявляється в організації тематичних

блоків і не є жорстким (кожен університет країни є відносно автономною навчально-науковою одиницею).

Рівень забезпеченості навчального процесу навчально-методичними комплексами досить високий, як і рівень технічного забезпечення навчального процесу (повна комп'ютеризація бібліотечних фондів, використання відео-, аудіо- та комп'ютерної техніки під час навчальних занять), що є важливими чинниками підвищення його ефективності. Практика майбутніх вчителів англійської мови реалізується у формі блок-практики (з відривом від навчання) і серійної практики (без відриву від навчання). Організаційна складова практики студентів зорієнтована на налагодження тісного зв'язку під час практики між керівником практики від школи (супервізором) – студентом – викладачем університету. Між цими ключовими фігурами також відбувається тісна співпраця, що реалізується у формі постійних зустрічей та обговорень й сприяє активності студента та інтеграції його знань у практику.

З-поміж відмінностей у професійній підготовці майбутніх учителів англійської мови в університетах Англії, Шотландії та України варто виокремити матеріально-технічне забезпечення університетів (наявність доступу до Інтернет-мережі, технічного обладнання для навчально-методичних цілей); труднощі в забезпеченні автентичного іншомовного професійного середовища; обмежені можливості щодо здійснення професійного розвитку в глобальному контексті (участь у конференціях, семінарах тощо поза межами України); фінансове заохочення; невідповідність теоретичної та практичної підготовки фахівців актуальним потребам ринку праці.

3. Охарактеризовано структуру професійної компетентності учителя англійської мови та розроблено критеріальну систему оцінки її сформованості на основі обґрунтування критеріїв і показників. Здійснений аналіз понять «професійна компетентність» і «професійна компетенція» адаптовано до контексту підготовки учителів англійської мови. Дослідження структури професійної компетентності учителя англійської мови як рідної і як іноземної, яке ґрунтувалося на аналізі науково-педагогічної літератури та професійної діяльності таких фахівців, дозволило визначити її компоненти: групи ключових, професійних (загально- та спеціальнопрофесійних) компетенцій, професійну мотивацію, професійний розвиток, соціально-особистісний досвід. Виокремлення груп професійних компетенцій дало змогу для кожної з них визначити критерії (знання, уміння, навички, мотивацію), рівні та показники їхньої сформованості, розробити критеріальну систему оцінки сформованості професійної компетентності майбутнього учителя іноземної мови, а також укласти матрицю узгодження критеріїв та рівнів професійної компетентності.

4. На основі узагальнення англійського та шотландського досвіду професійної підготовки майбутніх учителів англійської мови сконструйовано модель професійної підготовки майбутніх учителів англійської мови як іноземної з урахуванням можливостей її застосування у

вітчизняному контексті. Ключовими компонентами моделі професійної підготовки майбутніх учителів англійської мови є: цільовий (охоплює мету, завдання підготовки); концептуальний (теоретичні аспекти, підходи, принципи); організаційно-процесуальний (домінуючі форми організації навчання, методи навчання, створення середовища ефективної педагогічної взаємодії, що об'єднує компоненти і суб'єкти навчання, етапи професійної підготовки, фактори впливу на процес формування професійної компетентності майбутніх учителів англійської мови); змістовий (вивчення циклів дисциплін у процесі формування інваріантних компонентів професійної компетентності, розробка і впровадження навчально-методичного забезпечення процесу формування фахової компетентності майбутніх учителів англійської мови); оцінювально-результативний (система діагностичних заходів, що застосовуються з метою виявлення ступеня досягнення навчальної мети); корегувальний (комплекс взаємопов'язаних, ретельно продуманих втручань, а також моніторингових процедур, що здійснюються з метою позитивного корегувального впливу на ефективність процесу професійної підготовки майбутніх учителів англійської мови).

5. Визначено шляхи реалізації прогресивних ідей англійського та шотландського досвіду в умовах українських ВНЗ. На основі проведеного дослідження пропонуємо такі шляхи використання кращих здобутків досвіду Англії і Шотландії у напрямку професійної підготовки майбутніх учителів англійської мови: 1) запровадити індивідуальну навчальну траєкторію студентів; 2) суттєво збільшити кількість навчальних годин для практичної підготовки студентів, створити належні умови проходження студентами серійної і блокової форм організації практики; 3) запровадити модель координації діяльності під час практики між керівником практики від школи (супервізором) – студентом – викладачем університету; 4) активніше розвивати дистанційну освіту за умови відповідного дидактичного та технічного забезпечення; 5) формувати у майбутніх педагогів відповідні знання, уміння і навички для впровадження системи інклюзивного навчання; 6) широко застосовувати активні форми організації навчання: лекції-дискусії, лекції-прес-конференції, чат-заняття, веб-заняття, он-лайн семінари, міждисциплінарні семінари; 7) залучати методи активного навчання: кейс-метод, метод проєктів, презентацій, завчасного ознайомлення з навчальним матеріалом з подальшим його обговоренням у ході проведення лекції; 8) удосконалювати навчально-методичне забезпечення навчальних дисциплін; 9) для студентів заочної та дистанційної форм навчання встановити обов'язкову вимогу – працювати в галузі шкільної освіти.

До сфер подальшого наукового пошуку у вивченні проблеми професійної підготовки майбутніх учителів англійської мови на основі закордонного досвіду можуть належати: особливості практичної підготовки фахівців у коледжах та університетах високорозвинених країн;

підготовка супервізорів-керівників практики студентів; підготовка майбутніх учителів англійської мови за програмами дистанційної освіти.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковано основні результати дисертації

1. Сулим Н. В. Організаційні аспекти професійної підготовки майбутніх вчителів англійської мови в університетах Великої Британії / Н. В. Сулим // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія : Педагогіка. / Ред. кол.: Г. В. Терещук (голов. ред.) та ін. – Тернопіль, 2012. – Випуск 4. – с. 124–129.

2. Сулим Н. В. Застосування засобів дистанційної освіти у навчальному процесі педагогів англійської мови у Великобританії / Н. В. Сулим // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія : Педагогіка. Соціальна робота. / Ред. кол.: І. В. Козубовська (голов. ред.) та ін. – Ужгород, 2013. – Випуск 29. – с. 216–220.

3. Сулим Н. В. Требования к профессиональной компетенции учителя согласно опыта Великобритании / Н. В. Сулим // Журнал научных публикаций аспирантов и докторантов. / Ред. кол. В.В Иванов (главный редактор). – Курск, 2013. – № 12 (90) . – с. 201–205.

4. Сулим Н. В. Нормативно-правове регулювання підготовки майбутніх вчителів англійської мови у вищих навчальних закладах Англії та Шотландії / Н. В. Сулим // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Педагогіка. Соціальна робота. / Ред. кол.: І. В. Козубовська (голов. ред.) та ін. – Ужгород, 2013. – Випуск 27. – С. 202–204.

5. Сулим Н. В. Моделі підготовки майбутніх вчителів англійської мови у вищих навчальних закладах Англії та Шотландії / Н. В. Сулим // Вісник Черкаського державного університету імені Богдана Хмельницького. Серія : Педагогічні науки. / Ред. кол.: А. І. Кузьмінський (голов. ред.) та ін. – Черкаси, 2013. – № 3 (256). – с. 99–103.

6. Сулим Н. В. Стандарти кваліфікованого вчителя англійської мови у Великобританії / Н. В. Сулим // Вісник Черкаського державного університету імені Богдана Хмельницького. Серія : Педагогічні науки. / Ред. кол.: А. І. Кузьмінський (голов. ред.) та ін. – Черкаси, 2013. – № 3(274). – С.109–113.

7. Сулим Н. В. Практичний компонент професійної підготовки майбутніх вчителів англійської мови в Україні та за кордоном / Н. В. Сулим // Педагогіка і психологія. Науково-методичний журнал. / Ред. кол.: Н. Г. Ничкало (голов. ред.) та ін. – Львів, 2013. – №1. – с. 217–222.

8. Сулим Н. В. Професійна підготовка майбутніх вчителів англійської мови в університетах Великобританії та Шотландії / Н. В. Сулим // Вісник Кіровоградського державного педагогічного

університету імені В. Винниченка. Серія : Педагогічні науки. Наукові записки. / Ред кол.: В. В. Радул, С. П. Величко та ін. – Кіровоград, 2014. – № 125. – с. 197–201.

Опубліковані праці апробаційного характеру

9. Сулим Н. В. Чинники лінгвокультурної та соціокультурної релевантності у комунікативній дидактиці англійської мови / Н. В. Сулим // Актуальність проблем викладання іноземних мов для професійного спілкування : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (Дніпропетровськ, 8-9 квітня 2011 р.) / За ред. В.М. Ваняріна. – Дніпропетровськ, 2011. – с. 81–84.

10. Сулим Н. В. Інтенційне формування комунікативної діяльності студента на основі соціокультурних та соціолінгвістичних компетенцій / Н. В. Сулим // Актуальні проблеми сучасної філології : матеріали I Міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 27-28 квітня 2011р.) / За ред. А. Г. Ніколенка, Л. С. Козуб. – Тернопіль, 2011. – с. 165–167.

11. Сулим Н. В. Іноземна мова як складова професійної підготовки / Н. В. Сулим // The linguistic and sociolinguistic components in the process of teaching foreign languages : матеріали VI Міжнародної наукової студентської конференції (Полтава, 12 травня 2011р.) / За ред. В. І. Воскобойник. – Полтава, 2011. – с. 155-156.

12. Сулим Н. В. Актуальні проблеми германо-романської філології та освітній соціокультурний процес / Н. В. Сулим // Організація професійної підготовки вчителів англійської мови у Великобританії: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Тернопіль, 4-5 жовтня 2013р.) / За ред. Б.І. Гінки, І.П. Задорожної, І.Я. Яцюка – Тернопіль: Тернопільський національний педагогічний університет ім. Володимира Гнатюка, 2013. – с. 50–53.

АНОТАЦІЇ

Рожак Н. В. Професійна підготовка майбутніх учителів англійської мови в університетах Англії і Шотландії. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. – Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, Міністерство освіти і науки України, – Тернопіль, 2014.

У дисертації проаналізовано теоретико-методологічні аспекти підготовки вчителів англійської мови в університетах Англії і Шотландії. Виявлено організаційно-змістові особливості професійної підготовки учителів англійської мови в університетах Англії і Шотландії, що здійснюється на кількох рівнях: бакалаврат, магістратура та аспірантура. Практична підготовка майбутніх учителів англійської мови як рідної, так і іноземної здійснюється за кількома найбільш ефективними моделями : модель особистісного зростання і розвитку; учнівська модель;

управлінська модель; модель структурованого навчання. Охарактеризовано структуру професійної компетентності учителя англійської мови на основі обґрунтування критеріїв: групи ключових, професійних (загально- та спеціальнопрофесійних) компетенцій, професійної мотивації, професійного розвитку, соціально-особистісного досвіду. На основі вивчення англійського та шотландського досвіду сконструйовано модель професійної підготовки майбутніх учителів англійської мови в університетах Англії і Шотландії, яку формують цільовий, концептуальний, організаційно-процесуальний, змістовий, оцінювально-результативний та корегувальний компоненти. Визначено шляхи реалізації прогресивних ідей англійського та шотландського досвіду в умовах українських ВНЗ.

Ключові слова : професійна підготовка, підготовка учителів англійської мови, система підготовки, форми навчання, методи навчання, зміст підготовки в Англії і Шотландії.

Рожак Н. В. Профессиональная подготовка будущих учителей английского языка в университетах Англии и Шотландии. – На правах рукописи

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.04 – теория и методика профессионального образования. – Тернопольский национальный педагогический университет имени Владимира Гнатюка, Министерство образования и науки Украины. – Тернополь, 2014.

В диссертации анализируются теоретико-методологические аспекты подготовки учителей английского языка в университетах Англии и Шотландии.

Определены организационно-содержательные особенности профессиональной подготовки учителей английского языка в университетах Англии и Шотландии, которая осуществляется на нескольких уровнях: бакалавриат, магистратура и аспирантура. Определена специфика профессиональной подготовки учителей английского языка, а именно: ступенчатый характер организации учебного процесса; превалирование практической составляющей в содержании образования; эффективность моделей организации практики студентов; высокий уровень развития образования по дистанционной форме обучения; высокий уровень обеспеченности учебного процесса учебно-методическими материалами, компьютерными программами; широкое использование Интернет-ресурсов; приоритетность личностно-ориентированного, компетентностного и интегрированного подходов к профессиональной подготовке будущих специалистов, ориентации на формирование и развитие у студентов компонентов профессиональной компетентности, значительному количеству выборочных курсов учебных дисциплин, доминировании самостоятельной работы среди форм организации обучения. Определены пути реализации прогрессивных идей английского и шотландского опыта в условиях украинских вузов.

Ключевые слова: профессиональная подготовка, подготовка учителей английского языка, система подготовки, формы обучения, методы обучения, содержание подготовки в Англии и Шотландии.

Rozhak N. V. Professional Training of Future Teachers of English at the Universities of England and Scotland. – Manuscript.

Scientific thesis for the Degree of Candidate of Pedagogical Sciences in the specialty 13.00.04 – Theory and Methods of Professional Education. – Volodymyr Hnatyuk National Pedagogical University, Ministry of Education and Science of Ukraine, Ternopil, 2014.

The thesis is dedicated to the analysis of teachers of English at the Universities of England and Scotland.

The theoretical and methodological aspects of training English teachers at the universities of England and Scotland are observed. Identified organizational and substantive features of professional preparation of teachers of English at the universities of England and Scotland, carried out at several levels: undergraduate, graduate and postgraduate. Practical training of future teachers of English as a native and foreign is carried out on several most effective models : model of personal growth and development; student model, management model; the model of structured training. The structure of professional competence of teachers of English is characterized on the basis of feasibility criteria: group key, professional (General and Specialising) competencies, professional motivation, professional development, social and personal experience. A constructed model of professional training of future teachers of English at the universities of England and Scotland, based on English and Scottish experience, which consists of target (covers the purpose, objectives of training, didactic and methodological principles, approaches, and pedagogical conditions of implementation), the organizational and conceptual (includes theoretical and practical subcomponent) components.

The ways of implementing progressive ideas of the English and Scottish experience in the context of Ukrainian universities through the formation of adherence to the principles of consistency and flexibility, improving the content of training programs, improvement of the system of distance learning and the use of interactive teaching methods, guidance on effective models of practice students and mentoring during the internship. Special attention is paid to the practical part of educational process.

Professional training of teachers based on a wide range of research approaches and methods. The survey results give reason to believe that the scientific validity determines the high effectiveness of the training of teachers of English at the universities of England and Scotland. Intense expression of the ideas of behaviourism, progressivism and psychological humanism in the training of future teachers of English in England and Scotland are distance learning, programmed instruction, and based on principles of computer education and training "online". Constructivism, serving as a leading contemporary educational

theory of the British, which builds and prepares of future teachers of English as a native and foreign language, is based on a number of approaches (competence, differential, communicative activity, integrated).

The integrated use of these approaches makes it possible to form specialists who are able to realize their professional functions immediately upon completion of training in high school. Further analysis of their role and use in educational preparation of future teachers of English showed that the components of the process of forming of the teacher are not only professional and linguistic training, but ongoing professional development and self-development. Implementation of didactic principles of system continuity and consistency, communication training with practical activities, the principles of continuity of education, professional orientation provides the ability to generate creative specialist who can not only practice traditional educational technologies and methods, but also adapt innovations to generate their own educational paradigm .

There is constructed the model of professional training of the future teachers of English which consists of the target, conceptual, organizational, procedural, semantic, evaluation-effective and adjusting components. The ways of implementing of progressive ideas of the English and Scottish experiences in terms of Ukrainian universities: to introduce students individual learning approach; increase significantly the number of training hours for practical training of students, to create the proper conditions of students serial and block forms of practice; introduce a model of coordination during practice between the coordinator of school practice (supervisor) - student - university teacher; develop actively distance education provided appropriate didactic and technical support ;give future teachers adequate knowledge and improve skills for the implementation of inclusive education; widespread use of active forms of learning - lectures, discussions, lectures- press-conferences, chat sessions, web sessions, online seminars, interdisciplinary seminars; application of active learning methods: case-method, project presentations, timely review of educational material with further discussion in the course of lectures; improving the teaching of academic subjects; for students of correspondence and distance learning to establish a mandatory requirement - in the area of school education.

The main trends influencing the training of teachers of foreign languages in England and Scotland, can be considered: agreeing a list of foreign languages studied at school, and identifying the relationship between them; clarification of goals, objectives and content of education in foreign languages at the middle and senior phases of schooling; increase professional autonomy of teachers of foreign languages in the growing attention to their studies, and at the same time, the regulation of its work nationwide curriculum; increasing attention to individual-oriented language education students, giving them the right to self-selection of language learning.

Subject training is the basis of the personal aspect of training of future teachers and includes educational and cognitive competence, information competence, social and labor competence, personal competence cultivation.

Areas for further scientific research in the study of professional future teachers of English from foreign experience may include: characteristics of practical training referred to specialists at colleges and universities in developed countries; training supervisors, managers practice of students; preparation of future teachers of English program of distance education.

Key words : professional training, teacher training English language training system, forms of training, methods of training?content of training in England and Scotland.